

УДК. 351.

А. Є. Худар

*здобувач Інституту підготовки кадрів державної
служби зайнятості*

**РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРОБЛЕМИ**

A. E. Hudar

*candidate of the Ukrainian State employment services Training
Institute*

**DEVELOPMENT OF THE PUBLIC SPHERE FOR THE
DEMOCRATIZATION OF PUBLIC GOVERNANCE: IDENTIFICATION
OF THE PROBLEM**

В межах даної статті здійснено аналіз інструментального впливу публічності на демократизація державного управління, ідентифікованої сутність у контексті розроблення та реалізації нової моделі публічного управління, охарактеризовано реалізацію прямої участі громадян у процесах прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, показано, що розширення сфери публічності у функціонуванні інститутів взаємодії суспільства та держави слугує зростанню демократизаційних процесів за показниками відкритості та прозорості органів публічної влади, доведено, що показниками фактологічної результативності запровадження публічного управління, є виключність населення у державне управління та підзвітність органів публічної влади громадянам, що включає розроблення та запровадження регламентів – стандартів якості та процедур обслуговування населення; налагодження нових форм взаємодії влади та населення шляхом запровадження громадських слухань, проведення обов'язкової експертизи нормативних документів.

Визначено, що інструментальність впливу публічності на демократизацію публічного управління також слід розглядати у контексті зміни специфіки функціонування публічного простору в цілому. Тобто в даному відношенні йдеться про модифікацію публічного простору у такий спосіб аби він включно слугував підтриманню функціонального балансу системи політичного життя суспільства, скеровував її на досягнення конкретних гностичних цілей життєдіяльності суспільства.

This article analyzes the instrumental impact of publicity on the democratization of public administration, identified the essence in the context of developing and implementing a new model of public administration, describes the

implementation of direct participation of citizens in public administration decision-making and implementation, shows that expanding publicity in the functioning of institutions interaction of society and the state serves to increase democratization processes in terms of openness and transparency of public authorities, it is proved that indicators of factual effectiveness of public administration are the exclusivity of the population in public administration and accountability of public authorities to citizens, including the development and implementation of regulations - quality standards and public service procedures; establishing new forms of interaction between the government and the population through the introduction of public hearings, mandatory examination of regulations.

It is determined that the instrumentality of the influence of publicity on the democratization of public administration should also be considered in the context of changing the specifics of the functioning of public space as a whole. That is, in this respect it is a question of modifying the public space in such a way that it serves to maintain the functional balance of the system of political life of society, to direct it to achieve specific Gnostic goals of society. Key words: publicity, public sphere, public activity, public policy, new public administration, democratic practices, indicators of democracy, democratic society, strategic participation of the public, transparency, communicative interaction, public and managerial decisions, open nessand transparency of state policy, public- public sphere, institutional regulations of democracy.

Ключові слова: публічність, публічна сфера, публічна діяльність, публічна політика, нове публічне управління, демократичні практики, індикатори демократичності, демократичне суспільство.

Key words: publicity, public sphere, public activity, public policy, new public administration, democratic practices, indicators of democracy, democratic society.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В межах ідентифікації проблеми інструментального впливу публічності на демократизацію процесів державного управління на особливу увагу заслуговує аналіз нової моделі публічного управління, яка базується на забезпеченні прямої участі громадян у процесах прийняття та реалізації державно-управлінських рішень. Такий контекст передусім обумовлює доцільність розгляду питання розширення сфери публічності у функціонування інститутів взаємодії суспільства та держави, завдяки чому і відбувається так зване «зростання» демократичних процесів за відповідними показниками відкритості та прозорості дій органів публічної влади.

Передусім в контексті даного дослідження ми виходимо із того, що розширення публічності, яка і є базовим критерієм демократизації державного управління і визначальним параметром реалізації публічного управління (Public Administration). Під публічним адмініструванням у

гlossарії Програми розвитку ООН подано два взаємопов'язаних між собою визначення, які досить чітко характеризують демократизацію системи державного управління, серед яких: 1) цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал), який фінансується за кошти державного бюджету та відповідає за управління та координацію роботи виконавчої гілки влади; 2) управління та реалізація різних урядових заходів, які пов'язані з виконанням законів, постанов та рішень урядів з надання публічних послуг [1, с.79]. При цьому також варто відзначити, що публічне управління, базуючись на стратегічному критерії публічності являє собою демократичну систему парових та організаційних механізмів реалізації органами публічної влади поставлених перед ними завдань інститутами громадянського суспільства. Враховуючи концептуальну ідентифікацію інструментального впливу публічності на систему державного управління слід виходити із того, що в межах демократичних систем як новація функціонує не державне, а публічне управління, яке і є формою інституційного й організаційного втілення публічності взаємодії суспільства та держави.

Логіка даного дослідження з необхідністю увиразнює доцільність ідентифікації категорій публічне управління та адміністрування аби деталізувати сутність інструментального впливу публічності на процеси демократизації державного управління. Публічне управління методологічно й концептуально тісно взаємопов'язане з поняття державне управління та державне адміністрування, оскільки стосується управління суспільством. В межах сучасної західноєвропейської адміністративної практики, публічне управління прийшло на заміну публічного адміністрування у 1972 році, що було обумовлено появою «нових демократичних перетворень, пов'язаних із зростанням його ролі в управлінні суспільними процесами та посиленні контролю за державною владою» [2]. У такий спосіб це свідчить про те, що, публічне управління розширюючи простір публічного функціонування інститутів громадсько-державної сфери слугує посиленню демократизації відповідних процесів у житті суспільства, забезпечуючи «формування управлінських відносин між учасниками публічно-адміністративної системи у процесі діяльності, спрямоване на досягнення національних цілей та дотримання інтересів народу» [2].

Основною методологічною відмінністю між публічним адмініструванням та публічним управлінням є те, що перше артикулює свою увагу на реалізації технологічних аспектів управління, включаючи застосування владних, командних та нормативних методів управління, тоді коли публічне управління зорієнтоване на забезпечення умов участі громадськості у процесах формування та реалізації публічної політики. З огляду на це, публічне управління на відміну від державного управління має більш ширший методологічний контекст, адже «державне управління будучи публічним управлінням являє собою вплив держави на суспільство, на суспільну та особистісну життєдіяльність з метою забезпечення цілісності, суверенітету та розвитку суспільства» [3, с.8]. Відтак, публічне управління як

універсальна форма управління, яка охоплює собою різні форми управління в тому числі (місцеве управління та самоврядування) здійснюючи вплив на різні процеси суспільного життя, є критерієм гласності та відкритості управління ними. Тобто в даному відношенні відбувається певне зміщення технологічних пріоритетів щодо організації суспільної життєдіяльності, так зокрема у сфері публічного управління основним суб'єктом виступає громадськість у широкому контексті її розуміння, тоді коли у сфері державного управління, його головним суб'єктом завжди виступає держава. З огляду на це, більшість експертів сьогодні намагається диверсифікувати традиційну роль держави як суб'єкта публічного управління, оскільки відбувається своєрідна легітимізація розподілу її технологічних функцій між іншими суб'єктами публічного управління. В умовах демократизації державного управління з'являються інші інститути влади, які наділяються правом функціонального впливу на всі без виключення суспільні процеси та сфери суспільного життя.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невіршених раніше частин загальної проблем. В межах артикулювання змісту даного проблемного аспекту на особливу увагу заслуговує концепція В.І. Савіна, який виходив із чіткої конкретизації предмету публічного управління, який структурно характеризує публічність як стратегічну умову забезпечення демократизації державного управління. Відтак, на його думку виходячи із того, що «предметом публічного управління виступає система правових та організаційних заходів, які складають організаційно-правовий механізм реалізації органами публічної адміністрації поставлених перед ними завдань воно забезпечує організацію управління на різних рівнях (національному, регіональному та місцевому) включаючи забезпечення механізмів самоорганізації та саморегулювання публічної системи, координацію та субординацію суспільних зв'язків» [4, с.199]. Відтак, публічне управління в сучасному варіанті, забезпечуючи публічність взаємодії між суспільством та державою, має гарантувати кожному із цих суб'єктів максимальну функціональну самостійність, при цьому і сам об'єм владних повноважень має чітко регламентуватись виключною реалізацією інтересів громадян.

Основними показниками фактологічної результативності запровадження публічного управління, яке зберігає в собі індикатори демократизації діяльності суб'єктів його реалізації є: «виключність населення у державне управління та підзвітність органів публічної влади громадянам» [5, с.311]. Слідуючи такій логіці розуміння інструментального впливу публічності на процеси демократизації державного управління Ю.А. Нісневич вказала, що саме завдяки прозорості та доступності кожному громадянину необхідної для його стабільної життєдіяльності інформації, яку вільно надає держава, державне управління перетворюється на публічне управління. Виходячи із цього вплив публічності на демократизацію державного управління передбачає: 1) розроблення та запровадження регламентів – стандартів якості та процедур обслуговування населення в

державних установах та органах влади; 2) налагодження нових форм взаємодії влади та населення шляхом громадських слухань, регулярних та публічних звітів керівників органів влади; 3) проведення обов'язкової експертизи всіх законодавчих актів та документів [5, с.321].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є здійснити теоретико-методологічний аналіз інструментального впливу публічності на демократизація державного управління. Досягнення даної мети обумовлює вирішення наступних завдань, а саме: ідентифікувати сутність публічності у контексті розроблення та реалізації нової моделі публічного управління, базованої на реалізації прямої участі громадян у процесах прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, охарактеризувати доцільність розширення сфери публічності у функціонуванні інститутів взаємодії суспільства та держави, показати, що публічність інститутів публічної влади слугує зростанню демократизаційних процесів за показниками відкритості та прозорості органів публічної влади, охарактеризувати показники фактологічної результативності запровадження публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Інструментальний характер публічності у сфері державного управління доцільно також розглядати через діяльність органів публічної влади на які покладено функції пов'язані з прийняттям та реалізацією управлінських рішень. Виходячи із цього, публічне управління як діяльність органів публічної влади, яка пов'язана з реалізацією інтересів та потреб всіх членів суспільства з необхідністю включає дотримання відповідних демократичних стандартів.

Відповідно до наведеного вище, інструментальний вплив публічності на демократизацію державного управління доцільно розуміти через призму структурної організації відповідних процесів спрямованих на забезпечення участі громадськості у процесах публічного управління та відкритості діяльності органів публічної влади для громадян. Функціональна результативність інструментального впливу публічності на забезпечення демократизації державного управління на думку М. Ван-Мена включає організаціон наступних процесів, серед яких: зростання освітнього рівня населення, підвищення ступеня демократії суспільства, виключність переважної більшості населення світу у нові інформаційні потоки, які організовані через Інтернет-ресурси [6]. У такий спосіб йдеться про те, що інструментальний вплив публічності на демократизацію державного управління, спрямований на обмеження надмірної децентралізації влади в результаті чого формуються тенденції публічного управління. Відтак, у ряді більшості систем публічного управління завдяки стратегічній спрямованості на утвердження публічності запроваджена новітня практика їх демократизації, яка безпосередньо включає створення відповідних експертних та громадських інституцій, які здійснюють не лише експертні, аналітичні але й контрольні функції.

В межах даного дослідження особливу увагу доцільно звернути на концепцію Х. Арендт, яка інструментальність публічності розглядає через

призму формування політики, що є формою втілення свободи, яка формується в межах певного соціального простору. Тобто в даному відношенні йдеться про те, що публічність як об'єктивна умова участі громадян у процесах публічного управління передбачає формування публічної політики, базованій на громадській свободі волевиявлення. Відтак на думку вченого свобода є прототипом публічності під якою розуміється «простір, який створюється великою кількістю осіб, в межах якого будь-хто і в будь-який момент володіє самостійним правовим переміщенням серед собі подібних осіб, без яких априорі його свобода не можлива» [7]. Тобто в даному відношенні інструментальність публічності розглядається як засіб створення публічного простору, який передбачає формування та реалізацію політики, спрямованої на реалізацію інтересів та потреб людини. Держава яка функціонує у публічному просторі є інститутом акумулювання людської діяльності, в результаті чого «індивіди здобувають можливість спільного існування». В протилежному випадку, відсутність публічності у стосунках між людьми та їх ставлення до інститутів публічної влади, свідчать про неможливість існування людського співтовариства.

Концептуальною близькою до наведеної вище дослідницької позиції є охарактеризована М. Вебером конструкція інструментального впливу публічності на процеси демократизації державного управління. В публічності вчений вбачає цілераціональний смисл, який «супроводжується переліком певних дій, які відповідають очікуванням людей та через використання цього очікування як умови чи як засобу для раціональних у загальному результаті цілей» [8, с.197]. В даному відношенні публічність постає у формі раціональності людських дій, які впливають на формування та реалізацію політичного життя у суспільстві і від яких і залежить коефіцієнт демократизації системи їх участі у сфері публічного управління. Такий контекст безпосередньо вказує публічність як інструментальну складову організації політичного простору життя суспільства, який детермінує всі аспекти діяльності людських індивідуумів у функціональному просторі держави. За таких обставин варто припустити, що публічність лише тоді виконує свою інструментальну функцію по відношенню до забезпечення демократизації державного управління, якщо вона передбачає сукупність політичних дій, спрямованих на формування нової політичної реальності. Така реальність, з іншого боку формується завдяки високій активності людей щодо реалізації відповідних раціональних дій, спрямованих на деконструкцію діючого публічного простору.

Інструментальність впливу публічності на демократизацію публічного управління також слід розглядати у контексті зміни специфіки функціонування публічного простору в цілому. Тобто в даному відношенні йдеться про модифікацію публічного простору у такий спосіб аби він включно слугував підтриманню функціонального балансу системи політичного життя суспільства, скеровував її на досягнення конкретних гностичних цілей життєдіяльності суспільства. На думку Т.А. Марченко публічність «функціонує як доконаний факт, який задає новий відлік

існування політичної та адміністративної системи, яка базується на виключній реалізації істинних політичних потреб та інтересів громадян» [9]. Відтак, публічний простір первинно спрямований на утвердження демократичного порядку життєдіяльності держави та її інститутів на параметрах політичної рівноправності їх суб'єктів, включених у сферу публічного управління. Лише за наявності публічного простору побудованого на принципах гностичної публічності можливими стають передумови для демократизації різних сфер суспільного життя.

Публічність гарантуючи «певну свободу та рівність» між різними суб'єктами публічного простору, забезпечує утвердження параметрів справедливого «облаштування» політичного життя громадян, а це у свою чергу гарантує демократизацію і державного управління. При цьому також варто враховувати і той факт, що публічність з одного боку забезпечуючи формування нового політичного простору і сама є індикатором оновлення всієї соціальної системи, яка «приймає нові правила гри» для функціонування публічного управління. Тобто такий контекст досить патетично вказує на публічність як на новітню організаційну форму облаштування системи публічного управління, яка інституційно закріплює демократію як норматив стабільності свого функціонування. Відтак, публічність забезпечуючи певний рівень політичної свободи людини, впливає на інституційну систему публічного управління у такий спосіб, що остання сама здобуває «ознаки публічності як форми більш повного розкриття людських здібностей та реалізації їх потреб у сфері публічного простору» [10, с.207].

З огляду на це, публічність як важлива умова людського існування у суспільстві є формою суспільного життя, яка детерміновано «ув'язує залежність розвитку суспільства та держави у сферу публічної діяльності» [10, с.210]. Така паритетність стосунків між суспільством та державою в межах новітньої публічної сфери і є аксіоматичною формулою досягнення демократизаційної синергії. Тобто кожен із цих суб'єктів чи суспільство чи держава здобувають нову репрезентаційну роль, однак при цьому не допускаючи зміщення їх ідентичностей. Це стає можливим лише за умови, якщо публічний простір держави сформований таким чином, що «кожному суб'єкту публічного управління забезпечується максимальна можливість відкритості та публічності, яка дозволяє їм реалізовувати власну інституційну свободу» [10, с.221].

З цього приводу Х. Рейнерман наголошує на тому, що інструментальний вплив публічності на демократизацію державного управління проявляється через те, що вона «гарантує більшу інтенсивність сприйняття реальності», коли приватне як таке перестає існувати, а нової функціональності набуває колективна публічність [11]. Під останньою розуміється, можливість узгодження спільних цілей та інтересів між громадянами між громадянами та інститутами держави. При цьому така можливість узгодження інтересів носить виключно лінійний характер, що

тим самим не допускає жодної неоднозначності у стосунках між різними суб'єктами функціонування публічного простору держави.

Саме тому в межах даного дослідження на особливу увагу заслуговує доцільність розуміння функціонального спрямування публічності, як об'єктивного відображення права людини на відстоювання своєї гідності та своєї гностичної позиції у сфері державного управління. На думку С. Московічі публічність передбачає «створення певного публічного простору, який забезпечує єдність людських спільностей, шляхом створення спільного політичного світу, який базується на взаємопроникненні інтересів кожного громадянина і можливості відстоювання таких інтересів через систему діяльності органів публічної влади» [12, с.311]. Відтак, система публічного управління априорі не здатна досягнути демократизаційного потенціалу а разі відсутності відповідних показників публічності, яка традиційно формується самим суспільством, в інтересах суспільства і заради забезпечення ефективності функціонування інститутів держави. Така тріадність стосунків в межах публічного простору гарантуючи високий рівень інституційної й функціональної свободи кожному із її учасників, є потужним соціокультурним фактом, який визначає зону «поширення влади, довіри до лідерів, авторитет політичної установи» [12, с.324].

Особлива інструментальна роль публічності досягається шляхом активного запровадження сучасних Інтернет-технологій у практику публічного управління. Йдеться про Інтернет-технологію, як обов'язкову умову діяльності органів публічної влади, яка змінює функціональну структуру соціальної системи завдяки трансляванню формули нової публічності, яка є фактом гарантування участі громадян у процесах державного управління та його доступності для отримання ними якісних управлінських послуг. Це у такий спосіб передбачає формування «нового типу державного устрою – Public Administration, при якому активність населення в публічних просторах має перетворитись на обов'язкову умову» [13, с.137]. Це свідчить про, те що публічність впливаючи на формування нової системи відносин у публічній сфері, слугує утвердженню норм демократичної культури, яка і визначає зміст і технологію реалізації публічної політики держави.

Відтак, інструментальний вплив публічності на демократизацію державного управління відбувається шляхом формування «масового публічного простору» у формі так званих громадських зборів, зібрань бізнес-асоціацій та інших форм публічних зборів, які слугують демократизації інститутів державного управління. На думку М. Аронсона та С. Рейснера «у жодному разі забезпечити демократизацію суспільного життя не можливо якщо не здійснювати навчання та пропаганду громадськості щодо реалізації відповідних форм масової публічності, серед яких протести рухи, марші незгоди і т.п» [14, с.21]. Це безпосередньо свідчить про те, що публічність як одна із форм сопричетності громадськості до сфери державного управління, водночас забезпечує певний рівень інституціоналізації свободи дій у публічній сфері, що ти самим слугує обмеженню державного контролю.

Однак, при цьому варто враховувати і той факт, що інструментальний вплив публічності характеризує певні показники «розвитку громадської думки» не допускає можливості для відкритої маніпуляції державою інтересів громадян. Тобто в даному відношенні йдеться про те, що вплив публічності на демократизацію державного управління передбачає надання відповідних гарантій громадськості на оперування аргументами та фактами у відстоювання власної громадської позиції. З огляду на це, публічність у такому варіанті передбачає свободу слова і свободу думки та можливість їх представлення у контексті реалізації публічної політики. А тому, публічність аби впливати на демократизацію державного управління має гарантувати певну публічну солідарність, яка б забезпечувала передусім паритетність інтересів між суб'єктами публічної сфери.

У контексті аналізу інструментального впливу публічності на демократизацію державного управління в сучасних умовах суспільного розвитку досить часто розмиваються межі між реально-формальною масовою публічністю та примітивною масовою публічністю. Під останньою у більшості випадків розуміється створення певних координуючих та контролюючих інституцій, які самостійно перебирають на себе функції координації процесів контролю та звітності за органами публічної влади з одного боку, а з іншого вони виступають гарантом результативності участі громадськості у процесах творення публічної політики. Такі інституції на нашу думку володіючи завищеними регламентаційними функціями, створюють певну аморфність та декларативність публічності, а відтак блокують поширення певних демократичних процесів у сфері державного управління. Виходячи із цього аби гарантувати результативність інструментального впливу на процеси демократизації державного управління публічність має носити всезагальний константний характер, а не вибіркового і здійснюватися в межах «особливого публічного простору». У підтвердження цього С. Хілгартнер та Ч. Боск використовують термін «схоластична публічність» під яким вони розуміють «повідомлення, які випадково виникають у ЗМІ, і які стосуються критики діяльності окремих публічних осіб у тому числі працівників державних установ та органів публічної влади» [15, с.79].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз інструментального впливу публічності на демократизацію державного управління, дозволив чітко ідентифікувати сутність даного аспекту у контексті розроблення та реалізації нової моделі публічного управління, базованої на реалізації прямої участі громадян у процесах прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, на цій підставі доведено, що розширення сфери публічності у функціонуванні інститутів взаємодії суспільства та держави слугує зростанню демократизаційних процесів за показниками відкритості та прозорості органів публічної влади. Виходячи із цього, доведено, що показниками фактологічної результативності запровадження публічного управління, яке зберігає в собі індикатори демократизації діяльності суб'єктів його реалізації є виключність населення у

державне управління та підзвітність органів публічної влади громадянам, що включає розроблення та запровадження регламентів – стандартів якості та процедур обслуговування населення; налагодження нових форм взаємодії влади та населення шляхом громадських слухань, проведення обов'язкової експертизи нормативних документів. Саме ці аспекти і закладають концептуальні й методологічні засади подальшого розроблення даної проблематики в межах сучасної державно-управлінської науки.

Література

1. Административное право зарубежных стран: учебник / под ред. А. Н. Козырина и М. А. Шатиной. М. : Спарк, 2017. 232 с.
2. Богучарский А. В. Публичная политика как форма репрезентации власти в культурно-историческом процессе / А. В. Богучарский. М., 2017. 418 с.
3. Вершинина С. И. Понятие публичной власти и ее взаимодействие с государственным принуждением / С. И. Вершинина // Вектор науки ТГУ. – 2010. № 1. С.4-19.
4. Теоретические и практические вопросы становления и развития публичной власти : монографія // Под ред. Савина В.И. М., 2014 629 с.
5. Нисневич Ю. А. Информационная политика как фактор демократизации государственного управления в России 2001. URL: https://lap.hse.ru/data/2012/12/05/1301814905/inf_vlast.pdf.
6. Van Manen M. The Pedagogy of Momus Technologies: Facebook, Privacy, and Online Intimacy. In: Qual Health Res, 2010. Vol. 20. P. 1024–1032.
7. Arendt H. WasistPolitik? Muenchen: PieperVerlag, 1993.
8. Вебер М. Патриархальное и патримониальное господство / Пер. с нем. и комментарии А. Ю. Антоновского // Ойкумена: Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций. Вып. 9. Харьков, 2012. С. 183-248.
9. Марченко Т. А. О Методологии исследования политической публичности. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-metodologii-issledovaniya-politicheskoy-publichnosti-1>.
10. Elshant J. V. PublikMan – Private woman. Princeton, 1991. 477 p.
11. Reinermann H. The Utilization of Information Technology in Germany Administration. International Review of Administrative Sciences. 2017. Vol. 63 - p.207-233.
12. Московичи С. Вектолп: наука о массах / С. Московичи М.: Центр психологии и психотерапии, 1998 417 с.
13. Айзенштадт Ш. Революции и преобразования обществ: сравнит. изучение цивилизаций / Ш. Айзенштадт. М. : Аспект Пресс, 2009. 511 с.
14. Аронсон М., Рейснер С. Литературные кружки и салоны: антология. М. : Акад. проект, 2001 429 с.
15. Хилгартнер С., Боск Ч. Л. Рост и упадок социальных проблем : концепція публ. арен. Социал. реальность. 2008. № 2. С. 73–94.

References

1. Admynystratyvnoe pravo zarubezhnykh stran: uchebnyk / pod red. A. N. Kozыryna y M. A. Shtatynoi. M. : Spark, 232 p.
2. Bohucharskyi A. V. Publychnaia polytyka kak forma reprezentatsyy vlasty v kulturno-ystorycheskom protses se / A. V. Bohucharskyi. M., 418 p.
3. Vershynyna S. Y. (2010). Poniatyie publychnoi vlasty y ee vzaymodeistviye s hosudarstvennym prynuzhdenyem. Vektor nauky THU, vol. 1. Pp.4-19.
4. Teoretycheskiye y praktycheskiye voprosy stanovleniya y razvytyia publychnoi vlasty : monografiia // Pod red. Savyna V.Y. M., 629 p.
5. Nysnevych Yu. A. (2001). Ynformatsyonnaia polityka kak faktor demokratyzatsyy hosudarstvennoho upravleniya v Rossyy. URL: https://lap.hse.ru/data/2012/12/05/1301814905/inf_vlast.pdf.
6. Van Manen M. (2010) The Pedagogy of Momus Technologies: Facebook, Privacy, and Online Intimacy. In: Qual Health Res. Vol. 20. P. 1024–1032.
7. Arendt H. WasistPolitik? Muenchen: PieperVerlag, 1993.
8. Veber M. (2012) Patryarkhalnoe y patrymonyalnoe hospodstvo / Per. s nem. y kommentaryy A. Yu. Antonovskoho // Oikumena: Almanakh sravnytelnykh yssledovaniy polytycheskykh ynstytutov, sotsyalno-ekonomycheskykh system y tsyvylyzatsiy. Vol. 9. Pp. 183-248.
9. Marchenko T. A. O Metodolohyy yssledovaniya polytycheskoi publychnosti. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-metodologii-issledovaniya-politicheskoy-publichnosti-1>.
10. Elshtan J.B. PublikMan – Private woman. Princeton, 1991. 477p.
11. Reinermann H. (2017). The Utilization of Information Technology in Germany Administration //International Review of Administrative Sciences, vol. 63, pp. 207-233.
12. Moskovychy S. Vektolp: nauka o massakh / S. Moskovychy M.: Tsentr psykholohyy y psykhoterapyy, 1998, 417 p.
13. Aizenshtadt Sh. Revoliutsyy y preobrazovaniya obshchestv: sravnyt. yzuchenye tsyvylyzatsiy / Sh. Aizenshtadt. M. : Aspekt Press, 2009, 511 p.
14. Aronson M., Reisner S. Lyteraturnye kruzhky y salony: antolohiya. M. : Akad. proekt, 2001, 429 p.
15. Khylyhartner S., Bosk Ch. L. (2008) Rost y upadok sotsyalnykh problem : kontseptsiia publ. Aren. Sotsyal. realnost. Vol. 2, pp. 73–94.